

Po stopách Františka Křížíka – stavby patřící k elektrifikované dráze Tábor – Bechyně

Dobrovského č. p. 752 – transformační subcentrála / podružná stanice / městská elektrárna¹

Stavební povolení na stavbu transformační subcentrály pro elektrické osvětlení města na parcele č. kat. 1252 vydal městský úřad 4. 7. 1902. Rozpočet přízemní budovy byl stanoven na 30 670,93 K. Stavbu provedl táborský stavitel Vincenc Tiebl. K dokončení objektu došlo 17. 10. 1902 a od 1. 11. 1902 byla subcentrála způsobilá k užívání. V suterénu se nacházely sklepy, v přízemí byt strojníka o pokoji a kuchyni, kancelář, skladiště, akumulátorovna, strojovna a dílna, v podkroví komora sloužící jako skladiště. V přízemí i podkroví byly ještě toaleta a spižník (komora).

Kontinuální osvětlení města začalo 27. 1. 1903.² Už od počátku vyjednávala Křížíkova karlínská firma s městem o převzetí subcentrály do vlastnictví táborské obce. K tomuto aktu došlo 1. 4. 1907, kdy město koupilo za necelých 200 000 K subcentrálu s veškerým zařízením a převzalo ji do svého majetku. Město již v průběhu roku 1906 vyjednalo smlouvu s Koncesovanou společností místní dráhy z Tábora do Bechyně o dodávkách proudu pro Tábor z dráhové elektrárny u Lužnice. Město Tábor těmito smlouvami získalo předkupní právo na dráhovou elektrárnu.

Dne 12. dubna 1911 vydal městský úřad stavební povolení na přístavbu městské elektrárny. Městský stavební úřad vypracoval dvoje plány, lišící se v použití stavebního materiálu. Hrázdná stavba by město přišla na 2 100 K, zděná, která dostala přednost, město stála 2 400 K. Stavbu vedl její projektant Jan Pravdy, který svou práci dokončil na přelomu let 1911/12. V suterénu se nacházela prádelna v přízemí dvě skladiště. Tento přístavek po 2. světové válce pohltit sousední nájemní dům č. p. 2092 v Kamarýtově ulici.

K dalšímu rozšíření městské elektrárny a městské subcentrály (dobová označení objektu č. p. 752) došlo v letech 1922 a 1923 v souvislosti se zavedením střídavého proudu do města. Vyrůstající počet obyvatel města si vyžádal vznik nových čtvrtí (Blanické, Pražské a Ústecké Předměstí), čímž se zvýšila i poptávka po elektrickém proudu. Nově vznikající městských čtvrtí a Podhradí byly připojeny na rozvodnou síť se střídavým proudem, který dodávala velkokapacitní elektrárna v Mydlovarech. *„Následkem rozšíření elektrické subcentrály v Táboře zavedením střídavého proudu z elektrárny v Mydlovarech a Letošticích bude nutno pořídit vhodný byt pro správce, neboť podobný v městě není možno nalézt. Nejvhodnějším způsobem se toho docílí nástavbou prvního patra na stávající přízemní budovu elektrárny. Tím získá se byt o třech, k jihu položených pokojích, kuchyni, komoře, přímo osvětlené předsíní, koupelně se záchodem a špiží přístupnou z podesty. Aby se využilo i dostupného půdního prostoru, navrhuje se v podkroví svobodárna o 1 pokoji s předsíní a*

¹ Dobová označení tohoto objektu.

² Město osvětlovalo 18 obloukových lamp, které byly rozmístěny na hlavní městské trase spojující nádraží s Žižkovým náměstím, jedna obloukovka se nacházela i na náměstí Mikuláše z Husí. Město dále osvětlovalo 127 žárovek celonočních jednoduchých, 19 celonočních dvojitých, 51 půlnočních jednoduchých a 51 náhradních jednoduchých.

*záchodem, pro některého svobodného zaměstnance při elektrárně.*³ Nástavbu městské elektrárny a přístavbu městské subcentrály provedla tábořská stavební firma Jana Šimůnka a Antonína Neumana za 239 191,73 Kč. V souvislosti s připojením Tábora na střídavý proud z Mydlovar došlo i k rekonstrukci rozvodné sítě.

Definitivní podobu získal rozsáhlý objekt na rohu Dobrovského a Kamarýtovy ulice v roce 1930 z důvodu kompletního přepojení města na střídavý proud o vysokém napětí z Mydlovar. Stavební plány nově přistavěné elektrorozvodny dodala pražská firma Českomoravská Kolben Daněk, podle níž stavbu provedli táborští stavitelé Karel Rudolf a František M. Klíma. Rozpočet na přístavbu elektrárny byl stanoven na 81 371,11 Kč, ale skutečné náklady se vyšplhaly na 157 730,94 Kč kvůli vícepracím, železobetonovým konstrukcím a betonové omítce nad rozvodnou.⁴

Kamarýtova č. p. 1280 – nájemní dům zaměstnanců/zřízenců městské elektrárny

Výstavba obecního domu pro zaměstnance městské elektrárny souvisela „s rozšířením městské elektrické subcentrály v Táboře zavedením střídavého elektrického proudu z elektrárny v Mydlovarech a Letošticích.“ Z toho důvodu „bylo nutno přibrati nový personál, pro který v městě nebylo možno naléztí bytů. Obec se proto rozhodla, že v blízkosti elektrárny postaví nový jednopatrový obytný dům o čtyřech bytech. V každém patře jsou navrženy dva byty o 1 pokoji, kuchyni, přímo osvětlené předsíni s balkonem, spíží a lázni se záchodem. V suterainu se navrhuje: do ulice sklepy, do dvora dvě místnosti, kterých s výhodou bude možno využít pro dílny neb skladiště.“⁵

Stavební povolení pro stavbu jednopatrové obytné budovy na pozemku č. kat. 1249/1 městský úřad vydal 15. 11. 1922, ale samotná stavba byla zahájena až v prosinci 1923. Stavbu podle projektu městských stavitelů Rudolfa Klímy a Jana Pravdy vedla firma Ludvík Stolina, Otto Křemen a František Janovský. Nájemní dům za 210 337 Kč dokončili 31. 10. 1924. Dílny v suterénu využívali zaměstnanci elektrárny jako příruční dílnu a sklad součástek. Všechny čtyři byty měli stejnou dispozici o velikosti 41,35 m². V podkroví měli nájemníci k dispozici společnou prádelnu a za domem dvorek se zahradou.⁶

U Bechyňské dráhy č. p. 755 – vozovna

V souvislosti s výstavbou první elektrifikované dráhy na území Rakousko-Uherska byla postavena vozovna v sousedství tábořské výtopny nad černými mosty. Výstavba vozovny a čtyř menších objektů pro udržovací práce na elektrické dráze (č. p. 755/a-d) byla zahájena 1.

³ Státní okresní archiv (dále SOKA) Tábor, fond Archiv města (dále AM) Tábor, inv. č. 1343, karton 321, rok 1922, fol. 371.

⁴ SOKA Tábor, fond Berní správa Tábor, karton 82, č. p. 752; AM Tábor, inv. č. 1246, karton 141 a 142, inv. č. 1298, karton 290 a 291, inv. č. 1343, karton 321 (rok 1922) a 324 (rok 1938); Jankovec, Otakar: *Výběrový katalog urbanistických a stavebních proměn historické zóny města Tábora, kapitola 3.4*, Tábor 1999, s. 27–29.

⁵ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1343, karton 321, rok 1922, fol. 374.

⁶ SOKA Tábor, Berní správa Tábor, karton 91, Tábor č. p. 1280; AM Tábor, inv. č. 1343, karton 321 (rok 1922) a 324 (rok 1934).

3. 1902. Ve vozovně měly zázemí dva motorové vozy, dále se v ní nacházely dílna a skladiště. V sousedství vozovny byl postaven i záchod.⁷

Budějovická č. p. 1400 – Lužnický elektrárenský svaz – správní budova s byty

Objekt na rohu Budějovické a Hromádkovi ulice sice nesouvisí s osobností Františka Křížíka, ale s elektrifikací města Tábora a jeho okolí. Elektrifikace českého jihu byla zdoluhavým a náročným procesem. Před 1. světovou válkou se na Táborsku nacházely pouze tři elektrárny, v Táboře, Soběslavi a ve Stádlci, která jako jediná dodávala proud do okolí sítí vysokého napětí. Pro výstavbu rozvodné sítě elektrického vedení byly ještě před 1. světovou válkou na českém jihu založeny čtyři elektrárenské svazy: Lužnický se sídlem v Táboře, Povltavský v Českých Budějovicích, Otavský v Písku a Posázavský v Německém Brodě. Chyběl jim ale vydatný zdroj elektrické energie. O ten bylo postarána až za republiky, kdy se 12. 11. 1919 ustavila společnost Jihočeské elektrárny v Českých Budějovicích (JČE). Ta se postarala o výstavbu velkokapacitní elektrárny v Mydlovarech, kde byla nalezena rozsáhlá ložiska lignitu (dřevku). Rozvodnou síť dále napájelo několik vodních a naftových elektráren. Jelikož město neustále navyšovalo svou spotřebu elektřiny, zůstaly na dráhové elektrárně po roce 1921 připojeny pouze Staré a Nové Město, Podhradí a nově vznikající městské čtvrti se připojovaly na rozvodnou síť JČE. V Táboře sídlily JČE na Pražském Předměstí v č. p. 1292 a 1314.

Projekt paláce Lužnického elektrárenského svazu vypracovali architekti Jan Chomutovský a František Novoveský. Velice zdařile se vypořádali se svažitém terémem rohové parcely č. kat. 1385/53. Stavbu správní budovy s byty a garážemi ve dvoře provedli táborští stavitelé Josef Lang a František M. Klíma. Stavbu zahájili v říjnu 1926 a v červenci 1927 byl objekt způsobilý k užívání.⁸

Na Bydžově č. p. 457 – nájemní dům zaměstnanců dráhové elektrárny / naturální byty zřízenců

Na pozemcích patřících od počátku 20. století k elektrifikované dráze Tábor – Bechyně kdysi stávaly dva domy označené čísly popisnými 457 a 458. V souvislosti se stavbou dráhové elektrárny a nájemního domu zaměstnanců elektrárny, byly tyto objekty zbourány a jejich čísla popisná přiřazena k novostavbám. Nájemní dům ve stráni nad elektrárnou obdržel č. p. 457. V suterénu byly sklepy a v přízemí dva byty o obytné kuchyni a dvou pokojích s toaletou. Na dvoře se nacházely dva dřevníky a dva chlívky. Druhé uprázdněné číslo popisné 458 připadlo dráhové elektrárně.⁹

⁷ SOKA Tábor, Berní správa Tábor, karton 82, Tábor č. p. 755.

⁸ Bernard, František: *Elektrifikace českého jihu. Informační příspěvek ku elektrifikaci českého jihu*, Tábor 1921; SOKA Tábor, Berní správa Tábor, karton 93, Tábor č. p. 1400; AM Tábor, inv. č. 1374, karton 344, fol. 264–307.

⁹ SOKA Tábor, Berní správa Tábor, karton 75, Tábor č. p. 457.

Na Bydžově č. p. 458 – dráhová elektrárna

Stavbu dráhové elektrárny zahájil Vincenc Tiebl 1. 3. 1902. Původní termín dokončení elektrifikované dráhy byl stanoven do konce roku 1903, ale nakonec muselo být vše hotovo již 1. 6. 1903. Termín se podařilo splnit, 1. 6. 1903 proběhla zatěžkávací zkouška. Dráhová elektrárna byla v provozu už od ledna 1903, kdy začala dodávat elektrický proud do rozvodné sítě města. V přízemí elektrárny se nacházela kotelna, strojovna, skladiště a toaleta, v podkroví akumulátorovna. K budově přiléhala 35 m vysoký komín, který byl roku 1908 zvýšen o 5 m na konečných 40 m. Ve druhé polovině roku 1910 byly v levé části elektrárny dostavěny ještě kancelář a skladiště

Na počátku roku 1925 byla elektrická dráha Tábor – Bechyně zestátněna stejně jako další lokální dráhy např. Jindřichův Hradec – Obrataň ad. Město Tábor mělo možnost na přelomu let 1929 a 1930 zakoupit dráhovou elektrárnu za 962 816 Kč, ale nevyužilo ji. Dokonce v zasedání obecního zastupitelstva 18. 12. 1929 se projednával návrh na postavení nové elektrárny na naftový pohon za 550 000 Kč, který nebyl uskutečněn. V roce 1930 dráhovou elektrárnu koupily Jihočeské elektrárny (JČE). Město tak přišlo o zdroj elektrického proudu pro Staré a Nové Město, které byly napojeny na stejnosměrný proud z dráhové elektrárny. Město muselo urychleně přikročit k rekonstrukci rozvodné sítě v těchto čtvrtích, které do konce března 1931 provedla firma Kolben a Daněk. Ve stejné době město dojednávalo uzavření smlouvy s JČE o dodávce proudu pro Tábor, která byla uzavřena 23. 5. 1931.¹⁰

Lenka Vandrovcová

¹⁰ SOkA Tábor, Berní správa Tábor, karton 75, Tábor č. p. 458; AM Tábor, inv. č. 1298, karton 291; fond Okresní úřad Tábor, inv. č. 1605, karton 479; fond Archiv města Bechyně, inv. č. 206, karton 201–208; Národní archiv Praha, fond Generální inspekce drah.